

Õiguskantsler

Pille Tsopp-Pagan
Naiste Tugi- ja Teabekeskus MTÜ
pille.tsopp-pagan@naistetugi.ee

Teie 04.06.2021 nr

Meie 06.07.2021 nr 6-1/211190/2104468

Elatis ja lapse suhtlusõigus lahuselava vanemaga

Lugupeetud Pille Tsopp-Pagan

Palusite õiguskantsleril MTÜ Naiste Tugi- ja Teabekeskus nimel kontrollida [perekonnaseaduse](#) (PKS) § 143 lõike 3 kooskõla [naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni](#) (edaspidi konventsioon) artiklitega 26, 29 ja 31. Olete seisukohal, et olukorras, kus lahuselav lapsevanem hoiab pikaajaliselt kõrvale elatise maksmisest, pannes seeläbi kogu lapse kasvatamisega seotud majanduslikud kohustused teise lapsevanema kanda, rakendab lahuselav vanem lapse ning temaga kooselava vanema suhtes majanduslikku vägivalda. Veel leiate, et nimetatud konventsiooni artikleid koostoimes lapse õiguste konventsiooniga tõlgendades tuleks suhtluskorra kindlaksmääramisel võtta arvesse lapse tahet.

Mõistan Teie seisukohta ja tänan Teid olulise küsimuse eest.

PKS § 143 lõiget 3 ei saa siiski konventsiooni artiklitega 26, 29 ja 31 vastuolus olevaks pidada. Mõnel juhul võib tõepoolest probleemne olla seaduse rakenduspraktika.

Eesti ega rahvusvaheline õigus ei sea omavahel sõltuvusse lapsele elatise maksmist ja lapse ning lahus elava vanema suhtlust (vt ka õiguskantsleri [seisukohta](#)). Nii [lapse õiguste konventsiooni](#) (artikkel 9 punkt 3) kui PKS järgi (§ 143 lõige 1) on lapsel õigus suhelda mõlema vanemaga ja üldjuhul on suhtluse ning sidemete säilitamine oma vanematega lapse parimates huvides.

Kuigi konventsiooni järgi võib perevägivald seisneda majanduslikus vägivallas, ei tulene konventsioonist (mh artiklitest 26, 29 ja 31) ega muust rahvusvahelisest või riigisisest õigusaktist, et lapsele elatise mittemaksmine on alati samastatav majandusliku vägivallaga lapse vastu.

Elatis lapsele on (üldjuhul) raha, mida on vaja, et luua lapse kasvamiseks ja arenguks vajalikud tingimused. Seega ei mõjuta last elatise mittemaksmine iseenesest, vaid see, kui tema vajadused jäävad raha puudusel (nii elatise mittemaksmise kui lapsega kooselava vanema panuse ebapiisavuse tõttu) rahuldamata.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Ka siis, kui vanem hoidub teadlikult kõrvale elatise maksmisest ning raha puudus võib last mõjutada, ei pruugi lahus elava vanema ja lapse suhtlemise keelamine olla igal juhul lapse parimates huvides. Laps ei pruugi tajuda elatist mittemaksva vanema tegevuse tähendust, kuid vanemaga suhtluse puudumine on lapsele raske taluda. Elatise maksmisest kõrvale hoidva vanema mõjutamiseks on ette nähtud muud meetmed, kui lapse ja vanema suhtluse takistamine (nt [karistusseadustiku](#) § 169).

Elatise maksmata jätmine ei võrdu majandusliku vägivallega, aga teatud juhtudel võib elatise mittemaksmine olla üks majandusliku iseloomuga lähisuhtevägivalla vormidest.¹ Vägivald ei teki vaakumis, vaid toimub korduvalt ja muistiliselt, sageli on see juurdunud sotsiaalsetes suhetes.²

Teaduskirjanduses tuuakse välja, et majanduslik vägivald tähendab inimese kontrollimist selliselt, et ta ei saa hankida, kasutada ja säilitada majanduslikke hüvesid, mis ohustab omakorda inimese majanduslikku turvalisust ja iseseisva toimetuleku potentsiaali.³ Samuti on uuringud näidanud, et majanduslik väärkohtlemine võib suurendada muude vägivalla vormide esinemise riski ning võib olla osa kontrollivast käitumisest.⁴ Kuigi elatis on mõeldud lapse vajaduste rahuldamiseks, võib elatise maksmata jätmine olla ka vägivaldse (endise) partneri üks viis mõjutada teist lapsevanemat, sh mõjutada teist poolt kohtusse pöörduma. Majandusliku iseloomuga lähisuhtevägivalla ei pruugi aga olla tegemist näiteks juhul, kui vanem soovib elatist maksta, ent kaotas töö või töövõime või kui kõikide ülalpidamiskohustuste täitmiseks objektiivselt ei jätku raha.

Niisiis peab kohus kaaluma kõiki asjaolusid laiemas kontekstis, sh võtma arvesse lähisuhtevägivalla eri vorme, mustreid, vägivalla kahjulikke tagajärgi, riske ning kaaluma suhtluskorra määramist lapse parimatest huvidest lähtuvalt iga konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades.

Sellise võimaluse PKS § 143 lõige 3 kohtule ka annab, sätestades, et kohus võib lapse huvides piirata suhtlusõigust või selle kohta tehtud varasemate lahendite täitmist või lõpetada suhtlusõiguse teostamise või selle kohta tehtud varasemate lahendite täitmise. Kohtul tuleb selle sätte rakendamisel arvestada ka Eestile kohustuslike rahvusvahelise õiguse normidega, mh konventsiooniga ja lapse õiguste konventsiooniga ilma, et seda kohustust tuleks riigisisises õiguses sõnaselgelt üle korrata.

Neil põhjustel ei saa PKS § 143 lõiget 3 konventsiooni artiklitega 26, 29 ja 31 vastuolus olevaks pidada.

Lapse ja lahus elava vanema suhtluskord tuleb määrata lapse parimaid huve silmas pidades. Lapse tahe (arvamus) tuleb asja kohtuliku uurimise käigus välja selgitada, see teave on oluline, kuid lapse huvidest lähtumine tähendab ka, et lapsele ei panda eale ja küpsusele mittevastavat vastutust suhtluskorra otsustamise eest olukorras, kus vanemate suhted on niigi pingelised.

Lõpliku otsuse suhtluskorra osas teevad siiski täiskasvanud ja see võib erineda lapse enda arvamusel. Tuleb arvestada, et suhtluskorda saab rakendada ainult siis, kui laps ise soovib lahus

¹ Kristin Natalier, State Facilitated Economic Abuse: A Structural Analysis of Men Deliberately Withholding Child Support, *Fem Leg Stud* (2018) 26:121–140 <https://doi.org/10.1007/s10691-018-9376-1>.

² Ray, L. (2011). *Violence & society*. London, UK: SAGE.

³ Alkan, Ömer et al. “Economic violence against women: A case in Turkey.” *PloS one* vol. 16,3 e0248630. 15 Mar. 2021, doi:10.1371/journal.pone.0248630

⁴ Alkan, Ömer et al. “Economic violence against women: A case in Turkey.” *PloS one* vol. 16,3 e0248630. 15 Mar. 2021, doi:10.1371/journal.pone.0248630

elava vanemaga suhelda. Seega vastu lapse tahtmist (jõuga sundides) suhtlust lahuselava vanemaga toimuda kokkuvõttes ikkagi ei saa (vt Riigikohtu otsust nr [3-2-1-95-14](#), p 21).

Täna Teid pöördumast ja soovin jaksu ja edu Teie vajalikus töös.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Aigi Kivioja 6938428
Aigi.Kivioja@oiguskantsler.ee